

Vårdinsatser för vuxna missbrukare och övriga vuxna 1998

Statistikår 1998

SO0202

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Socialtjänst

A.2 Statistikområde

Individ- och familjeomsorg

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik.

A.4 Beställare

Myndighet/organisation: Socialstyrelsen

Kontaktperson: Camilla Gidlöf

Telefon: 08-55 55 33 64

Telefax: 08-55 55 35 59

e-post: camilla.gidlof@sos.se

A.5 Producent

Frivillig vård

Myndighet/organisation: Inregia AB

Kontaktperson: Birgitta Öhlund

Telefon: 08-737 25 91

Telefax: 08-737 44 60

e-post: birgitta.ohlund@inregia.se

Tvångsvård

Myndighet/organisation: Statens institutionsstyrelse

Kontaktperson: Kerstin Johansson

Telefon: 08-453 40 71

Telefax:

e-post:

A.6 Uppgiftsskyldighet

Skyldighet att lämna uppgifter till undersökningen avseende insatser enligt LVM gäller enligt förordning (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter, senast ändrad i förordning 1995:1074.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204) och datalagen (1973:289) för behandling som påbörjats före personuppgiftslagens ikraftträdande. På statistikområdet finns

dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (1995:606) och förordningen (1995:1060) om vissa personregister för officiell statistik.

A.8 Gallringsföreskrifter

Frivillig vård: Blanketterna gallras efter ett år. Dataregistret gallras ej.
Tvångsvård: Dataregistret gallras ej.

A.9 EU-reglering

EU-reglering finns inte.

A.10 Syfte och historik

Syftet är att beskriva omfattningen av vårdinsatser för vuxna missbrukare och övriga vuxna. Insatserna består i huvudsak av strukturerad öppenvård, bistånd som avser boende, övrig öppenvård, frivillig institutionsvård och tvångsvård på institution.

A.11 Statistikanvändning

Statistiken används av statliga och kommunala myndigheter för planering, utvärdering och uppföljning av verksamheten. Den ger även underlag för forskning, opinionsbildning och politisk verksamhet.

A.12 Uppläggning och genomförande

Undersökningen genomförs årligen och är en totalundersökning. När det gäller den frivilliga vården används socialtjänsten i alla Sveriges kommuner som undersökningsobjekt. Uppgiftsinsamlingen handhas av Inregia AB på uppdrag av Socialstyrelsen. När det gäller tvångsvården inhämtas uppgifterna på individnivå av Statens institutionsstyrelse (SiS).

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Denna statistik innehåller en ny del. Den nya delen handlar om vissa frivilliga insatser som kommunerna ger till missbrukare och övriga vuxna. En ändring avseende hur uppgifter av den s.k. öppenvården redovisas är planerat till nästa insamling.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

1998 samlas den nya statistiken från kommunerna in för första gången. Stora brister i redovisningen av frågan angående den s.k. *sluten vård* och *öppen vård* har gjort att denna fråga kommer att utgå till nästa insamling. Det som efterfrågades i denna statistik var antal personer i sluten vård eller öppenvård/behandling någon gång under 1998 fördelat efter kön. En annan aspekt som kommer att revideras till nästa insamling är användningen av termer såsom *strukturerad öppenvård* och *övrig öppenvård*. Svar på frågorna som avser redovisning av antal personer under året har visat sig vara de mest bristande. När det gäller mätningen av *antal intagna i tvångsvård enligt LVM* gjordes mätningen felaktigt den 31 december. Mät dagen som gäller från och med statistikår 1998 är 1 november.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Antal samtliga personer i sluten vård eller öppen vård/behandling någon gång

under 1998.

Antal personer i strukturerad öppenvård enligt SoL den 1 november 1998.

Antal personer med bistånd som avser boende enligt SoL den 1 november 1998.

Antal personer i övrig öppenvård enligt SoL den 1 november 1998.

Antal inskrivningar i strukturerad öppenvård under 1998.

Antal personer i strukturerad öppenvård under 1998.

Antal vård dagar i strukturerad öppenvård under 1998.

Antal inskrivningar i bistånd som avser boende under 1998.

Antal personer med bistånd som avser boende någon gång under 1998.

Antal boendedygn i bistånd som avser boende under 1998.

Antal insatser avseende övrigt behovsprövat stöd i öppenvård under 1998.

Antal personer med övrigt individuellt behovsprövat stöd i öppenvård någon gång under 1998.

Antal personer i institutionsvård enligt SoL den 1 november 1998.

Antal inskrivningar i frivillig institutionsvård under 1998.

Antal personer i frivillig institutionsvård någon gång under 1998.

Antal beviljade vård dygn i frivillig institutionsvård under 1998.

Antal personer i familjehem enligt SoL den 1 november 1998.

Antal personer i familjehem enligt 27 § LVM den 1 november 1998.

Antal inskrivningar i familjehem under 1998.

Antal personer i familjehem någon gång under 1998.

Antal beviljade vård dygn i familjehem under 1998.

1.1.1 Objekt och population

Frivilliga insatser:

Vuxna missbrukare och övriga vuxna personer som har varit i kontakt med kommunens socialtjänst. Vuxna missbrukare avser personer som är 21 år eller äldre och som missbrukar alkohol, narkotika, läkemedel, lösningsmedel eller kombinationer av dessa, och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten som syftar till att avhjälpa eller lindra dessa problem.

Med övriga vuxna avses personer som är 21 år eller äldre och har psykiska eller sociala problem som inte är relaterade till missbruk, och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten. För uppgiftsinsamlingen kontaktas kommunens socialtjänst som ansvarar för att korrekta uppgifter om missbrukare och övriga vuxna lämnas.

Tvångsvård:

Personer intagna på institution enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

1.1.2 Variabler

Frivillig vård

Vid frivillig vård på institution: Antal inskrivningar för frivillig vård under hela 1998, antal utskrivningar från frivillig vård under hela 1998 fördelade på vårdtid samt antal oplanerade utskrivningar.

Nedanstående variabler redovisas på vuxna missbrukare och övriga vuxna var för sig.

- Antal samtliga personer i slutna eller öppna vård fördelat på kön.
- Antal personer i strukturerad öppenvård den 1 november 1998, fördelat på ålder och kön.
- Antal personer med bistånd som avser boende enligt SoL den 1 nov 1998, fördelat på ålder och kön.
- Antal personer i övrig öppna vård enligt Sol den 1 nov 1998, fördelat på ålder och kön.
- Antal inskrivningar i strukturerad öppenvård under 1998.

- Antal personer i strukturerad öppenvård någon gång under 1998, fördelat på kön.
- Antal vårddagar i strukturerad öppenvård under 1998, fördelat på vårdgivartyp.
- Antal inskrivningar i bistånd som avser boende under 1998.
- Antal personer med bistånd som avser boende någon gång under 1998 fördelat efter kön.
- Antal boendedygn i bistånd som avser boende under 1998.
- Antal insatser avseende övrigt behovsprövat stöd i öppenvård under 1998.
- Antal personer med övrigt individuellt behovsprövat stöd i öppenvård någon gång under 1998, fördelat på kön.
- Antal personer i institutionsvård enligt SoL den 1 nov 1998, fördelat på ålder och kön.
- Antal inskrivningar i frivillig institutionsvård under 1998.
- Antal personer i frivillig institutionsvård någon gång under 1998, fördelat på kön.
- Antal beviljade vårddygn i frivillig institutionsvård under 1998, fördelat på vårdgivartyp.
- Antal personer i familjehem enligt SoL den 1 nov 1998, fördelat på ålder och kön.
- Antal personer i familjehem enligt 27 §i LVM den 1 nov 1998, fördelat på ålder och kön (förekommer endast för vuxna missbrukare).
- Antal inskrivningar i familjehem under 1998.
- Antal personer i familjehem någon gång under 1998, fördelat på kön.
- Antal beviljade vårddygn i familjehem under 1998.

Tvångsvård

Vid omedelbart omhändertagande: Personnummer, hemkommun, missbruksmedel, beslutsfattare, beslutsdatum, indikation, länsrättsprövning och prövningsdatum.

Vid ansökan om vård enligt LVM: Personnummer, hemkommun, missbruksmedel, ansökningsdatum, indikation, länsrättsbeslut samt beslutsdatum.

Vid tvångsvård enligt LVM på institution: Institutionens identitet, den vårdades personnummer, hemkommun, medborgarskap, missbruksmedel, datum för vårdstart och ankomst till institutionen. Vidare datum för utskrivning från institutionen, om vården skett under särskilt noggrann tillsyn, om den vårdade fått sjukhusvård under vistelsen på hemmet, om den vårdade varit avviken under vistelsen på hemmet samt uppgifter om eventuell frivillig vård direkt efter avslutad tvångsvård.

Härledda variabler:

Vårdtid i antal dagar räknas fram med hjälp av datumen för vårdstart och avslutad tvångsvård med avdrag för eventuella avvikelседagar. Medelvårdtid räknas fram med hjälp av totala antalet vårddagar under året dividerat med totala antalet avslutade vårdtillfällen under året.

Vid frivillig vård enligt SoL samt tvångsvård enligt LVM på institution: Antal personer, även tvångsvårdade enligt LVM, som var intagna på institution den 13 december 1998 fördelade på kön och åldersgrupper. Dessutom fördelning på placerande/betalande instans, medborgarskap, familjeställning samt missbruksmedel.

1.1.3 Statistiska mått

- Totalt antal under 1998.

- Totalt antal den 1 november 1998.
- Antal personer med insats per 10 000 av medelbefolkningen 21–64 år.
- Genomsnittligt antal vård dagar per person.

1.1.4 Redovisningsgrupper

- Riket
- Län
- Kommun
- Kön
- Åldersgrupper (frivilliga insatser) 21–24, 25–49, 50–64, 65 eller äldre
- Åldersgrupper (tvångsvård) 18–24, 25–29, 30–39, 40–49, 50–59, 60–64 65 eller äldre
- Missbruksmedel
- Insatstyp
- Vårdgivartyp
- Beslutsfattare
- Indikation vid beslut

1.1.5 Referenstider

Statistikår 1998, 1 november 1998.

1.2 Fullständighet

Statistiken beskriver endast vård och insatser av vuxna missbrukare och övriga vuxna som har varit i kontakt med kommunens socialtjänst, eller varit föremål för tvångsvård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Därmed omfattas exempelvis inte uppgifter om missbrukare som fått vård inom hälso- och sjukvården.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Det är första året som uppgifter om den frivilliga missbrukarvården och om olika vårdformer för målgruppen övriga vuxna har samlats in till den officiella statistiken. Vid övergång till ny och förändrad statistik uppstår alltid svårigheter i datainsamlingen. Nya variabler, nya begreppsdefinitioner, nya och oprövade rutiner vid uppgiftslämnandet m.m. bidrar till att tillförlitligheten i statistiken ofta är mindre god de första åren efter en statistikomläggning. De redovisade resultaten bör därför användas med försiktighet.

Uppgifterna som ligger till grund för statistiken över insatser för missbrukare och övriga vuxna kommer från olika uppgiftslämnare. Uppgifter om den frivilliga vården hämtas för första gången från kommunerna. De uppgifter som avser tvångsvårdade missbrukare (individuuppgifter) bedöms vara av bättre kvalitet än de som avser den frivilliga vården (mängduppgifter).

2.2 Osäkerhetskällor

Följande osäkerhetskällor kan identifieras.

Frivilliga insatser:

- Uppgifterna om den frivilliga vården har fr.o.m.1998 insamlats från kommunerna, varför fungerande rutiner för insamling och sammanställning av data saknas. Av dessa uppgifter har uppgifterna om den öppna vården för första gången insamlats till den officiella statistiken. Inom kommunen har uppgifterna hämtats från flera olika källor. Det är alltså många uppgiftslämnare med olika utbildning och erfarenhet, vilket kan leda till skilda tolkningar av variabler, definitioner m.m. I flera kommuner kommer uppgifterna från olika förvaltningar, vilket medför att de har sammanställts

- av personal som inte helt kan värdera rimligheten i de lämnade uppgifterna.
- Gränsdragningen mellan vårdformerna *strukturerad öppenvård* och *övrig öppenvård* har i en del fall tolkats olika av kommunerna.
- Bedömningen av vilka personer som ska räknas som *vuxna missbrukare* respektive *övriga vuxna* kan variera mellan kommunerna. Personer med psykiska och sociala problem i kombination med missbruk av alkohol och/eller narkotika kan ha redovisats på olika sätt.
- I målgruppen *övriga vuxna* ingår dels de personer med psykiska eller sociala problem som fanns inom socialnämndens ansvarsområde före 1995 års psykiatrireform, dels de personer som omfattas av socialpsykiatri som är en ny verksamhet inom socialtjänsten i och med psykiatrireformen. I en del kommuner återfinns den senare verksamheten inom vården och omsorgen om äldre och funktionshindrade, och den har då inte redovisats i denna statistik. Föreliggande statistik ger således en underskattning av de personer som får insatser inom socialtjänsten på grund av sociala eller psykiska problem. I Socialstyrelsens slutrapport från utvärderingen av 1995 års psykiatrireform Välfärd och valfrihet (1999:1) redovisas bl.a. att betydligt fler personer med psykiska funktionshinder hade kontakt med någon av socialtjänstens verksamheter under en bestämd mätvecka 1998, än de personer med sociala eller psykiska problem som redovisas i denna rapport.
- Kommunernas datasystem kan innehålla uppgifter som inte helt överensstämmer med dem som ska ingå i statistiken, men som ändå inrapporterats. Detta gäller t.ex. för antalet vårddagar i strukturerad öppenvård, där datasystemen i vissa kommuner även inkluderar lördag, söndag och helgdag och inte enbart de dagar då en person deltagit i strukturerad öppenvård.

Tvångsvård:

- Svårigheten att bedöma om någon uppgiftslämnare glömt att rapportera något eller några beslut.
- Uppgifter om tvångsvårdade har hämtats från det datasystem som Statens institutionsstyrelse byggt upp som stöd för sitt arbete med placering och uppföljning av personer som vårdas på institution. Detta system är helt nytt och felaktigheter kan förekomma som ännu inte upptäckts.

2.2.1 Urval

Samtliga datainsamlingar är totalundersökningar.

2.2.2 Ramtäckning

Uppgift om ramtäckningsproblem saknas.

2.2.3 Mätning

Frivilligvård:

Ett 12-sidigt frågeformulär angående vuxna missbrukare respektive övriga vuxna skickas ut till Sveriges alla kommuner. De båda frågeformulären är i stort sett lika förutom att de behandlar olika målgrupper. Frågeformulärens innehåll framgår av punkt 1.1.2 Variabler. Ingen uppgift om eventuella mätfel finns.

Tvångsvård:

Uppgifter hämtas från Statens institutionsstyrelses (SiS) individbaserade datasystem och Länsrätten redovisar kvartalsvis beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVM.

2.2.4 Svartsbortfall

Många kommuner har uppgivit att de har haft problem med att ta fram uppgifter till statistiken om insatser för vuxna missbrukare ur sina administrativa system. Nio kommuner har inte lämnat några uppgifter överhuvudtaget. Därtill förekommer

partiellt bortfall, både vad gäller delar av kommunen och i enstaka frågor. De kommuner som inte har lämnat några uppgifter eller genomgående svarat "uppgift saknas" är Tierp, Flen, Strängnäs, Falkenberg, Karlstad, Heby, Norberg, Avesta och Gävle. För Göteborg saknas enstaka uppgifter i olika frågor från 3–6 stadsdelar, och för Malmö saknas uppgifter från stadsdelsförvaltningen Centrum samt i enstaka frågor från ytterligare 1–2 stadsdelsförvaltningar. Flera kommuner har endast besvarat ett begränsat antal frågor.

Även när det gäller övriga vuxna har många kommuner uppgivit att de har haft problem med att ta fram statistiken ur sina administrativa system. Här är det 17 kommuner som inte har lämnat några uppgifter överhuvudtaget. I flera fall finns partiellt bortfall, både vad gäller delar av kommunen och i enstaka frågor. De kommuner som inte har lämnat några uppgifter eller genomgående svarat "uppgift saknas" är Järfälla, Tierp, Flen, Eskilstuna, Strängnäs, Ydre, Norrköping, Lessebo, Sölvesborg, Halmstad, Falkenberg, Laholm, Partille, Karlstad, Heby, Norberg och Gävle. För Göteborg saknas enstaka uppgifter i olika frågor från 3–6 stadsdelar, för Malmö saknas uppgifter från stadsdelsförvaltningen Centrum och i enstaka frågor från ytterligare en stadsdelsförvaltning, samt för Borås uppgifter från kommundelen Viskafors. Flera kommuner har endast besvarat ett begränsat antal frågor.

Många av problemen hänger samman med att det är ny statistik som samlats in och att kommunerna inte har hunnit lägga upp system för att kunna ta fram den. Svårast har man haft att besvara hur många personer totalt som beviljats någon av de olika insatser som efterfrågas. Denna uppgift redovisas därför inte. Ett flertal kommuner har även haft problem vid redovisningen av öppenvården, speciellt när det gäller antalet beviljade vårddagar.

.

2.2.5 Bearbetning

Uppgift om bearbetningsfel saknas men det torde vara litet.

2.2.6 Modellantaganden

Korrigerig för bortfallet har gjorts på berörd länsnivå samt på riksnivå, genom beräkning av det genomsnittliga antalet av den efterfrågade variabeln för denna kommungrupp med hänsyn till befolkningsstorleken. Bortfallet har bortfallskompletterats (ersatts med ett variabelvärde). Ett värde som har bortfall skattas genom:

$$x_i = \frac{\sum x_j}{\sum y_j} y_i$$

x_i = skattning av variabelvärde för kommun i som har bortfall.

y_i = befolkning i berörd åldersklass i kommun i som har bortfall.

x_j = variabelvärde för kommun j , i den kommungrupp där bortfallet är.

y_j = befolkning i berörd åldersklass i kommun j .

Summeringen \sum innebär summering över alla kommuner i kommungruppen som inte har bortfall. I tabellerna har bortfallet markerats med .. på kommunnivå. Det bortfallskompletterade värdet ingår däremot på läns- och riksnivå

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Det redovisas inte något osäkerhetsmått.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningen genomförs och publiceras varje år.

3.2 Framställningstid

9 månader.

3.3 Punktlighet

Publicerades den 4 augusti 1999.

4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Eftersom det är första gången som statistiken för frivilliga insatser insamlas för år 1998 finns det inte några möjligheter för jämförelser med tidigare jämlika statistiker.

Jämförelser med tidigare statistik kan endast göras för tvångsvården och med stor försiktighet.

De huvudförändringar som införts i statistiken om institutionsvården fr.o.m. 1998 och som gör jämförelser problematiska är i korthet:

- Uppgifterna om den frivilliga institutionsvården insamlas fr.o.m. 1998 från kommunerna. Uppgifter om frivillig vård i hem för vård eller boende har för tidigare år insamlats från institutionerna.
- Tidigare inkluderade statistiken personer fr.o.m. 18 år som varit föremål för frivillig institutionsvård. Målpopulationen har nu avgränsats till att omfatta personer fr.o.m. 21 års ålder, vilket innebär att antalet vuxna missbrukare blir lägre än det hade blivit med den gamla åldersavgränsningen. Personer i åldern 18–20 år med insatser inom missbrukarvården ingår fr.o.m. 1998 års statistik i den del av socialtjänststatistiken som beskriver socialtjänstens insatser för barn och unga.
- När insatserna relateras till en viss mätdag har mätdagen ändrats från den 31 december till den 1 november.

Dessa ändringar gör det svårt att göra jämförelser med tidigare publicerad statistik.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Små möjligheter till jämförelse med andra länder finns då både insamlingsförfarande och lagregleringar skiljer sig åt.

4.3 Sam användbarhet med annan statistik

Vissa uppgifter används för att bygga upp jämförelsetal.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Publiceras i Socialstyrelsens serie Socialtjänst med beteckningen 1999:6.

Dessutom finns rapporten tillgänglig på Socialstyrelsens hemsida:

<http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/1999/3552/1999-44-6.htm>

5.2 Presentation

Publikationen består huvudsakligen av tabeller. Dessutom finns ett inledande kapitel som beskriver bakgrund, definitioner och begrepp, kvalitet,

datainsamling och resultat.

5.3 Dokumentation

Sedvanlig registerdokumentation finns och kan beställas från Socialstyrelsen.

5.4 Tillgång till primärmaterial

För frivilligvården gäller att uppgifterna samlas in på aggregerad nivå, vilket gör att möjligheterna till specialbearbetningar är begränsade.

Vad beträffar tvångsvården ansvarar SiS för det individbaserade dataregistret.

5.5 Upplysningstjänster

Ulf Larsson, Socialstyrelsen, 106 30 Stockholm, tel: 08-55 55 33 64,
ulf.larsson@sos.se

Angélica Porturas, Socialstyrelsen, 106 30 Stockholm, tel: 08-55 55 36 08,
e-post: angelica.porturas@socialstyrelsen.se

Uppdaterad den 7 mars 2006.